

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE ORMAN İÇİN MÜCADELE

Salih USTA*

Öz: Bir ormanın yok edilmesi sadece ağaçların kesilmesi demek değildir; ağaçlarla birlikte milyonlarca canlının, bir sistemin yok edilmesidir. Bugün bildiğimiz anlamda "kendi için orman", "gezegenimiz için orman", "bütün insanlık için orman" mücadelesi ya da doğa korumacı yaklaşımların ağırlık kazanması insanlık tarihinde oldukça yenidir. Oysa ulaşım, madencilik, enerji, turizm, eğitim-öğretim, tarım ve çarpık kentleşme gibi, salt ekonomik kaygılarla yapılan plansız yatırımlar bütün doğal ekosistemleri -ve elbette orman ekosistemlerini de- tehdit ve tahrip ediyor etmektedir. Bilimsel dayanaktan, toplumsal duyarlılıktan yoksun tepkiler ise kapalı devre hareketlilikler yaratmakta, küçük patlamalarla sönmülmektedir. Kuşkusuz bu tür patlamalar son derece önemlidir ancak yeterli görülemez.

Anahtar sözcükler: orman, mücadele, halk direnişleri, orman köylüsü

Struggle For Forests in The World and in Turkey

Abstract: Destruction of a forest is not merely cutting down of trees; it is the elimination of millions of living species and a system together with trees. The forms of struggle like "forest for oneself", "forest for our planet", and "forest for all humanity" as we know today or increasing weight of nature protection approaches are in fact rather new. Yet, unplanned investments driven solely by economic considerations in transportation, mining, energy, tourism, education, agriculture and urbanization threaten and destroy all natural ecosystems including forest ecosystems. Reactions devoid of scientific basis and social sensitivity, on the other hand, create only closed-circuit movements fading out after some small bursts. Such reactions are of course important, but not sufficient.

Key words: forest, struggle, popular resistance, forest villagers

Kavramlar

Mücadele, Arapça kökenli bir sözcük. Türk Dil Kurumu'na göre: "1. *isim* Birbirlerine isteklerini kabul ettirmek için iki taraf arasında yapılan zorlu çaba, savaş; 2. Herhangi bir amaca erişmek, bir kuvvete karşı koyabilmek için bir kişi veya topluluğun güçlü, sürekli çabası, savaşım" demekmiş. Mücadele etmek de "uğraşmak, savaşmak, çatışmak" fiilleriyle aynı anlamda kullanılabilir. "İnsanın doğayla mücadelesi" oldukça sık kullanılan bir kavramdır. Burada doğanın insanla mücadele etmek gibi bir amacı yok, sadece düzen ve döngüsünü kendiliğinden sürdürüyor. Toplumsal bağlamda, insanın insanla mücadelesinde ise en az iki taraf olmak zorundadır ve elbette mücadele olan her yerde öncelikle bir çıkar çatışması kaçınılmazdır. Ve siz bir şey için bir tarafa karşı mücadele ediyorsanız, karşı taraf da sizinle mücadele ediyor demektir.

"Orman için mücadele" deyince, belki de ilk başta Gezi olayları akla gelecektir. Çünkü genel toplumsal algıya göre, ağaçların toplu olarak bulunduğu her yer ormandır; hatta kesilen her bir ağaç için yapılan mücadele, orman için mücadeledir. Bu da ağaç

(ağaçlar)=orman formülüne dayanır. Elbette kesinlikle masum ama bir o kadar da yanlış, eksik ve tehlikeli bir algı bu. Oysaki orman hem bir ekosistemi hem de bu ekosistemin içinde bulunduğu araziye içeren iki boyutlu bir kavram. Orman ekosistemleri tüm canlıların, bu kapsamda tüm insanların ortak varlıkları. Kısacası orman ekosistemleri kimin mülkiyetinde olursa olsun, hava ve su gibi kamusal varlıklardır.

Her ekosistem gibi orman ekosistemleri de canlı ve cansız varlıkların bir birlerini etkileyip değiştirdikleri dinamik süreçlerdir. Ormanlarda sadece ağaçlar değil; otlar, çallılar, kuşlar, böcekler, memeli hayvanlar, sürüngenler, mantarlar, likenler, algler, bakteriler, virüsler vb milyonlarca canlı türü, varlıkları bir birine bağlı bir sistem oluşturmuştur. Bir türün yok oluşu ya da bir türün aşırı popülasyona ulaşması ekolojik dengeyi alt üst eder. Toprağın üstü kadar toprağın altı da önemlidir: Solucanlar, mikorizalar, ayrıştırıcı bakteriler... Toprağın mineral madde bileşiminin değişmesi bile ekosistemi bütünüyle etkiler. Bu nedenle bir ormanın yok edilmesi sadece ağaçların kesilmesi demek değildir; ağaçlarla birlikte milyonlarca

*Orman Mühendisi, Kırsal Çevre ve Ormanlık Sorunları Araştırma Derneği

Geliş Tarihi / Received : 20.04.2017

Kabul Tarihi / Accepted : 06.07.2017

canlının, bir sistemin yok edilmesidir. Ormanı sadece ağaç varlığına indirgediğinizde, birileri de pişkin pişkin "bir kesip on dikiyoruz", "bir hektar verip beş hektar ağaçlandırıyoruz" der.¹

"Orman için mücadele" dediğimizde, ormanla ilgili (konusu, objesi/nesnesi orman olan) bir isteği kabul ettirmek ya da bir amaca erişmek için, iki taraf arasında zorlu, sürekli bir savaşımdan söz ediyoruz. Örneğin en az iki taraf, bir orman üzerinde hak (mülkiyet, faydalanma) iddia edebilir. Ya da ormanla ilgili bir işlem üzerine iki taraf farklı taleplerde bulunabilir –ki bu da hak iddiasına dayanır. Pratik örneklerde görüldüğü gibi orman için mücadele, bizatihi ormanın varlığını koruma ya da yok etme amacına da dayanabilir.

Türkiye ve dünyada ormanlar için yapılan mücadelenin tarihini yazmak, kronolojik dökümünü yapmak, değişik biçimlerde sınıflandırmak oldukça büyük emek ve araştırma gerektiren bir iştir, bir makale konusunu aşar. Değil bir kitap belki de ansiklopedi boyutunda tarihsel verinin derlenmesini gerektirir. Hele hele "dünya" ölçeğinde ele aldığınızda kayda geçen ya da popüler olayların dışında binlerce olayı gözden kaçırabilirsiniz.

Her mücadele içinde bulunduğu zaman ve koşullara göre anlaşılabilir, değerlendirilebilir. O halde "orman için mücadele" tarihini, tarihsel süreçte insanın ormanla ilişkisi bağlamında kavrayabiliriz.

İnsanlık tarihinde insan – orman ilişkisi

Afrika'nın Rift Vadisi'nden çıkıp dünyaya yayılan atalarımız, *Homo sapiens'e* evrilene kadar milyonlarca yıl geçirmiş. Bereketli Hilal'de tarıma başlayıp, yerleşik hayata geçinceye değin doğayla ve elbette ormanla ilişkisinin herhangi bir memeli hayvandan farklı olduğu, doğaya ve ormanlara zarar verdiği düşünülemez. Avcı-toplayıcı insan için orman, olsa olsa avladığı bazı hayvanların mekânı, topladığı bir kısım meyvenin de kaynağıdır. Ok ve mızrak gibi aletler yapış besin piramidinin en üstünde çıktığında bile doğanın doğal bir parçası sayılır. Zaten nüfusu da kayda değer değildir. Balta niteliğinde kesici aletler yapana değin de ormandan ağaç kesmesi de mümkün değildir. Ateşi bulduktan sonra, kuru dalları toplayıp ısınmış, avlarını pişirmiştir, o kadar.

Tarım devrimi, insanın ormanla ilişkisinde bir dönüm noktasıdır. J.J. Rousseau'nun anlatımıyla bir toprak parçasını çevirip "burası benim" diyen ve özel mülkiyeti insanlık tarihine armağan eden (!) ilk insanın, "bu ağaç / bu orman benim" demesi de akla yatkındır. Teknoloji hızla gelişmeye başlamıştır ve tarım

alanı açmak için ormanlar kesilecektir. Tarım devrimi aynı zamanda köleci toplumun da tarih sahnesine çıkışına vesile olur. Yani, insanın insanı sömürmesi ile insanın doğayı sömürmeye başlaması neredeyse eş zamanlıdır. Çünkü ısınma ve pişirmenin yanı sıra ahşap aletler yapmak için ağaçları kesmeye başladığında, insanın ormanla ilişkisi artık nitelik değiştirmiştir. İnsan artık doğayı, kendi ihtiyaçlarına göre değiştirmeye başlamıştır; insanın doğadan /ormanlardan faydalanma ilişkisi, doğanın sömürülmesine evrilmiştir. Yine de binlerce yıl kayda değer niceliksel bir zarardan söz edilemez. Kimsenin de aklına "ağaçları neden kesiyorsun" suçlaması gelmez. Teknoloji ilerledikçe odun hammaddesi kullanımı da artacaktır. Madenleri eritmek için ateşe, ateş için de daha çok oduna ihtiyaç duyulur. Meyve toplama bağlamında ise ormanla ilişkisi zayıflamaya başlar. Çünkü evcilleştirdiği meyve ağaçlarını artık kendisi kendi bahçesinde yetiştirmektedir. İnsan nüfusu ve odun hammaddesi kullanımı arttıkça, insanların ormanların azalmasına etkisi belirginleşecek, gözle görülür hâle gelecektir.

İnsanın ormanla ilişkisini hem niteliksel hem de niceliksel olarak kökten değiştiren, sanayi devrimi olmuştur. Bilindiği gibi, sanayi devriminin en önemli buluşlarından biri buhar enerjisidir. E buhar elde etmek için de çok fazla miktarda ateşe, ateş için de oduna ihtiyaç var. Daha sonra odun yerine ikame edilecek fosil yakıtların üretimi için de öyle. Sanayi devriminin sonuçlarından biri de nüfusun artık çok daha hızlı artışı ve kentleşmedir. Ve çok daha önemli bir sonucu kapitalizmdir. Üretim araçlarının gelişimi üretim ilişkilerini kökten değiştirmiş; pazar için üretim, meta üretimi, sermaye birikimi tarih sahnesine girmiştir. Ve bu süreçten ormanların nasibini alması da anlaşılır bir şeydir. Böylece –tıpkı tarım devriminde olduğu gibi- insanın doğayı sömürmesi de nitelik ve nicelik değiştirir.

Dünyada orman azalmasının niceliksel sıçrama yapmasına neden olan sömürgeciliğe ve emperyalizme değinmeden geçemeyiz. 16. Yüzyıldan itibaren, başta İngiltere, İspanya, Portekiz, Fransa, Hollanda olmak üzere gelişmiş (!) Avrupa devletleri, denizcilikte kaydedilen ilerlemelerle büyük ve vahşi bir sömürgecilik dalgası yarattılar. Sömürgeci ve emperyalist devletler, başta Afrika ve Amerika kıtaları olmak üzere, dünyanın her yanındaki ülkeleri/toprakları işgal edip sahiplenme; her türlü doğal varlık ve kaynağı yağmalama yarışındadırlar. Sömürgeciler, başta madenler ve ormanlar olmak üzere doğal kaynaklara (onlar için "kaynak"tır) zorla el koyarlar ve emek gücü. Afrika'da Kongo, Güney Amerika'da Amazon

ormanları başta olmak üzere sömürgeleştirilen ülkelerin ormanları büyük bir kıyım sahne olur. Kendi ülkelerinin başta odun hammaddesi olmak üzere orman ürünü ihtiyaçlarını karşılarlar, fazlasını da satarak zenginleşirler. Ve elbette yerli halkların sömürgeci ve emperyalistlere karşı mücadelesi hem doğrudan yaşam haklarını hem de yaşam ortamlarını ve ormanlarını koruma mücadelesidir.

20. yüzyılda bağımsızlık mücadeleleri bir bir sonuçlarını vermeye başlar; bir çok yeni devlet kurulur. Ancak bağımsızlıklarını kazanan, büyük maden rezervleri ve orman varlığı bulunan ülkeler, emperyalistler tarafından daha ince ve dolaylı yöntemlerle sömürülmeye devam edilirler; doğal kaynaklarını pazarlamak zorunda kalırlar.

Günümüzde Avrupa ve Asya kıtalarında orman varlığı son 20 yılda artarken, Güney Amerika ve Afrika'da azalmaya devam etmektedir. FAO (Birleşmiş Milletler, Gıda ve Tarım örgütü) verilerine göre 1990-2010 yılları arasında Güney Amerika'da yaklaşık 8 milyon hektar (ha) ; Afrika'da 7,2 milyon ha orman alanı yok olmuştur.

Ormanların azalmasının dikkat çekici boyutlara varmasına, kapitalizm ile metalaşmasına (mallaşması) değin ormanlar hiçbir emek harcamadan kendi kendine yetişen, doğada görece bolca bulunan bir kaynak olarak görülmüştür. Üstelik ölçü kaçırılmadığında bile yenilenebilir bir kaynaktır. Tıraşlayarak ya da yakarak orman toprağını başka amaçlar için kullanmadığınız sürece –ağaç türüne göre- kestiğiniz ağaçların yerine yeni fidanlar boy atar ya da yeni sürgünler boy verir.

Kapitalizmle birlikte orman alanlarının azalmasına neden olan insan faaliyetleri de nitelik değiştirmeye başlamıştır. Tarım (tarla açma) ve hayvancılık (mera) faaliyetlerinin yerini kentsel ve turistik rant, enerji, madencilik, ulaşım faaliyetleri almaya başlamıştır.

Kapitalizm ve emperyalizmin ormanların büyük kıyımlarla yok edilmesine değin, bugün anladığımız anlamda bir orman mücadelesinden söz edilemez. Ormanların korunmasına ilişkin düzenleme ve uygulamalar da siyasal otoritenin sahiplendiği, kral ya da derebeyinin mülkleştirdiği ormanların halktan korunmasına yöneliktir. Kral avlağındaki ağaçların halk tarafından kesilmesini ya da av hayvanlarını öldürmesini istemez. Sömürgeci ve emperyalist devletler ise geri kalmış toplumların doğal varlıklarına zorla el koymakta bir sakınca görmez. Bu çerçevede orman için mücadele sömürgeci ve emperyalist devletler arasında bir rekabet, yağmalama mücadelesidir.

Bir anlamda "kendi için orman", "gezegenimiz için orman", "bütün insanlık için orman" mücadelesi ya da doğa korumacı yaklaşımların ağırlık kazanması insanlık tarihinde oldukça yenidir. Örneğin dünyanın ilk milli parkı Yellowstone 1872 yılında milli park olarak ilan edilmiştir.

Türkiye'de insan - orman ilişkisi

Selçuklu'da toprak mülkiyeti –ve ormanlar- sultanındır; Osmanlı'da da padişahın. Toprağı işlediği sürece, köylü toprağı kullanabilir. Elbette ürettiği ürünün bir bölümünü devlete vergi (öşür) olarak ödemek koşuluyla. Ormanlarda ise "cibali mübaha" (serbest/ başıboş yararlanma)söz konusudur.

Çok genel bir değerlendirmeye, ormanların, Osmanlı Devleti'nde, en azından Tanzimat'a değin, yalnızca bir 'serbest mal' olduğu söylenebilir. Halk (reaya/köylü) ihtiyacı olan orman ürününü serbestçe ormandan karşılayabilir. Elbette herkes bunun için zaman ve emek harcamayacağına göre, orman ürünlerini pazara getirip geçimini sağlayanlar da olacaktır. Pazara getirilen ürün, artık sadece kullanım değeri olan mal, 'serbest mal' değil, değişim değerine sahip bir maldır. Değerini belirleyen de işgücü, belli nitelik ve nicelikte harcanmış emektir (Ağaçların kesilmesi, pazara taşınması, işlenmesi).

19. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik bunalımı doruğa ulaşır. Osmanlıyı cendereye alan Batı, Osmanlı ekonomisini de vesayet altına alır. 1838 Ticaret Sözleşmesi ve 1839 Tanzimat Fermanıyla başlayan dayatmalar 1856 Islahat Fermanı , 1858 Arazi Kanunnamesi ve 1881 "Düyun-u Umumiye" ile devam eder. Böylece, Osmanlı'nın tüm ekonomik ve mali düzeni, doğal kaynakları (ve elbette ormanları) Avrupalı kapitalistlerin inisiyatifindedir: Osmanlı artık yarı sömürge bir devlettir.

Avrupalı, devlet gelirlerini toplamakla kalmamış aynı zamanda kimi alanlarda işletmecilik yapmaya başlamıştır. Örneğin, demiryolu ayrıcalığı Almanlara ve Fransızlara verilir. Almanlara ait Bağdat Demiryolu Şirketi'ne birçok ayrıcalıkla beraber; travers gibi demiryolunun gereksinim duyacağı tüm kereste ve odunun devlet ormanlarından bedava karşılanacağı, demiryolu hattının iki yanında bulunan yirmişer kilometrelik alan içindeki tüm madenlerin ve ormanların işletme hakkının bedelsiz olarak şirkete verileceği hükme bağlanır. 1850'li yıllardan sonra ülkeye getirilen/gelen Fransız ormancı uzmanların etkisiyle ormancılığa bir düzen getirilmeye çalışılır. 1869'da yürürlüğe girecek olan "Orman Nizamnamesi" ile ormancılık çalışmalarının yürütülmesi ve ormanlardan faydalanma biçimlerine ilişkin bir dizi

kural ve yaptırımlar getirilir. Ormancılıkla ilgili bir devlet örgütü ve ormancı eleman yetiştirmek üzere bir okul kurulması, orman envanteri yapılması öngörülür. Orman Nizamnamesi ile *"Olağanüstü bir durum olmadık ve padişahın özel izni bulunmadıkça; kimsenin ormanlardan izinsiz ağaç kesemeyeceği"* kuralı getirilir. **Amaç, ormanlardan Hazine için gelir elde etmektir.**

2. Meşrutiyet ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında ormanlar yerli ve yabancı şirketlere ihale ve açık artırmalarla verilir. Amaç, ağaçların nakde tahvilidir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında da **nakde tahvil** anlayışı devam eder. 17 Şubat-4 Mart 1923'de toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde, kurulacak Cumhuriyetin ekonomi politikaları belirlenir: Cumhuriyet, kapitalizm yolunu seçmiştir. Kongre kararlarında uzunca bir bölüm ormancılık politikalarına ayrılmıştır. Genel ekonomik politikalarda olduğu gibi ormancılıkta da devlet kapitalizmi benimsenmiştir. Örneğin; 1928 yılında Belçikalıların ağırlıklı olduğu yabancı sermayeli Zingal Şirketi'yle Sinop-Ayancık'da bir kereste fabrikası kurmak ve çevredeki ormanları işletmek üzere 30 yıllığına bir sözleşme imzalanır. Adını yöredeki, "gökyüzünün görünmediği" **Zindan** ve **Çanğal** ormanlarından alan şirket, 1929 yılında Ayancık Kereste Fabrikası'nı kurar. 16 yıl boyunca ormanları tıraşlayarak, hasat edilen tomrukları kereste fabrikasına indirirler. Kesilen ağaçların taşınması için 72 km demiryolu hattının yanı sıra dekovil hatları (bir tür teleferik) kurulur. Yıkımın boyutlarının büyük bir sel felaketine neden olmasıyla, "sözleşme şartlarına uyulmadığı" gerekçesiyle, 30 yıllık süre dolmadan, 1945 yılında sözleşme devlet tarafından fesih edilir.

1937 yılında ise önemli bir değişiklik gerçekleşir. 3116 sayılı Orman Kanunu'yla ormanların mülkiyetinin devlet elinde olduğu ve ormanların devlet eliyle bilimsel esaslara göre yönetileceği düzene geçilir. 1945'de tüm ormanlar devletleştirilir. Ancak 1950'li yıllardan itibaren Demokrat Parti ve ardılı sağ siyasi partiler orman işletmeciliğinin özelleştirilmesine, orman ekosistemlerinin tahrip ve yok edilmesine neden olacak yasal düzenlemelerle devlet orman işletmeciliğini sulandırır. 2002'de iktidara gelen AKP "Devlet Ormancılığından Millet Ormancılığına" gibi bir belgeyle ormanlarımızı yol geçen hanına dönüştürür. Burada "millet ormancılığı" ile kastedilenin "vahşi kapitalizm ormancılığı" olduğu aşikârdır.

Türkiye'de orman için mücadele

Batı'nın zorlaması ve müdahalesiyle ormanlardan faydalanma kapitalist ilişkilere konu edilmeye başlanmıştır. Daha doğrusu Osmanlı'yı yarı sömürge

durumuna düşüren Batı, ülkenin doğal kaynaklarını -ve ormanları- yağmalama düzeni kurmaktadır. **Artık halkın ormanlardan serbestçe faydalanma dönemi kapanmıştır.** Ormanların halktan korunması ve ekonomik ilkelerle işletilmesi ve bir ormancılık düzeni kurulması söz konusudur. Avrupalı şirketlere çeşitli imtiyazlar tanınır.

Peki, ormanlardan serbest yararlanma hakları ellerinden alınan köylüler, yeni düzenlemelere karşı mücadele yürütmüşler midir? Yabancı şirketlere verilen belirli ormanların dışında, serbest yararlanmanın uzunca bir süre daha fiilen sürdüğü ya da devlet tarafından göz yumulduğu düşünülebilir. Örgütlenme geleneği olmayan köylülerin padişahın onayladığı yasalara karşı çıkma, direnme iradesi göstermesi oldukça güç. Ancak, köylülerinin dibindeki ormanların yerli-yabancı şirketlere verildiğini gören halk elbette rahatsızlığını ifade edecektir.

1892 yılında, orman memurlarına rüşvet vererek Acıpayam Beylerli Ormanında bir kereste fabrikası ve demiryolu inşa teşebbüsünde bulunan Avusturyalı tüccara, bunun "ormanı tahrip edeceğini, geçiş yollarını engelleyeceğini" ileri süren köylüler direnir. Sonunda kereste fabrikası ve demiryolu başka bir müteahhide verilir. Haberde, köylülerin direndiği gibi bir ifade bulunsa da, haber içeriğinde "köylülerin şikayette bulunduğu" belirtiliyor.

Türkiye'de devlet ormancılığına geçişin halk üzerindeki en belirgin algısı, devletin ormanları halka karşı koruması ve ceberut uygulamalarıdır. Kuşkusuz devletin bu tutumu, orman tahribatını ve orman alanlarının azalmasını da önleyecektir. Çünkü ormanların metalaşması sonrasında cibali mübahanın sürmesinin tam bir orman yağmasına dönüşmesi kaçınılmaz olacaktır. Devlet, bu dönemde bir anlamda ormanları halktan korumaktadır. Nüfusun büyük bir bölümü kırsalda, orman içi ve bitişiğinde yaşayan "topraksız köylüler" için toprak kazanmanın en önemli yollarından biri orman açmaktır. Orman içi ve bitişiğinde yaşayan köylüler ayrıca, başta yakacak odun ihtiyaçlarını karşılamak üzere ormanlardan izinsiz kaçak kesim yapmakta, hayvanlarını otlatarak ormanlara zarar vermektedir.

1937 yılında 3116 sayılı Orman Kanunu ile devlet orman işletmeciliğine geçilinceye kadar yerli ve yabancı şirketlerin, ormanlardan ihale ile ve büyük imtiyazlarla yararlanma hakkı için bir birleriyle rekabeti ve mücadelesi söz konusudur. Devlet orman işletmeciliği düzeni ise kabaca şöyle işlemektedir: Ormanların sahibi devlettir ve devlet; var olan ormanları korumak, devamlılığını sağlamak, verimliliğini

artırmak, ülkenin hammadde olarak orman ürünleri ihtiyacını karşılamak ve orman alanlarını artırmakla yükümlüdür. Planlama, yönetim, işletme, pazarlama vb işler devlet tarafından yapılır. Üretim işleri ve orman işçiliği ise orman köylülerine vahid-i fiyat yöntemiyle yaptırılır. Son depoya kadar gelen ürün, açık artırma ile piyasaya sunulur (Bir de ORÜS deneyimi var ki, anıp geçelim). Böyle bir ormancılık düzeninde, orman için mücadelenin ilginç boyutlarından biri de köylülerin birbirleriyle mücadelesidir.

“Vahidi fiyat” (birim fiyat) sisteminde orman işçisi müteahhit konumundadır; yani, yasalarımıza göre orman işçiliği yapanlar işçi sayılmaz. Yapılacak işin hacmi, kalem kalem niteliği (kesme-sürütme-taşıma) tanımlanmış ve birim fiyat üzerinden hesaplanmıştır. Ormanda çalışacak kişi ya da ekip, önceden belirlenip hesaplanmış işi yapmayı taahhüt eder ve işi alır. Yasalarımıza göre orman işlerinde çalışma önceliği, işin yapılacağı alandaki köylere / köylülere verilir. Orman kooperatifleri varsa, iş paylaşımını kooperatifler düzenler. Fiilen işçilik yapan köylüler, müteahhit konumunda bulduklarından, sendikal haklardan ve sosyal güvenceden mahrumdurlar. Oysa, madencilik ve inşaat sektöründen sonra ölümlü kazaların en çok yaşandığı bir sektördür ormancılık. Zaten örgütlenmesi oldukça zor bir kesim olan köylülüğün böyle bir düzenekte örgütlenmeleri ve hak aramaları neredeyse olanaksızdır. Üstelik bu düzenek, kimi yerlerde köylüleri birbirine düşürmekte, “orman için mücadele” birbirlerine karşı verilmektedir. Devletten daha çok iş alma kaygısıyla köy mülki sınırları konusunda anlaşmazlık çıkmaktadır. Geçmişte, kaba şiddete varan ve ölümlü sonuçlanan çatışmalar yaşanmıştır.

Ayrıca “baltalık” denilen ormanlardan yararlanma hakkı da köy mülki sınırlarına göre düzenlenir. Kısa idare süreleriyle (5-20 yıl) tıraşlanan baltalık ormanlarında daha çok yakacak odun üretilir ve elde edilen odun çok düşük fiyatlarla köylülere verilir. Yasaların orman içi ve bitişğine yerleşik köylülere tanıdığı başkaca ayrıcalıklar da vardır. Bu nedenle komşu iki köy arasındaki mülki sınır önemlidir ve zaman zaman komşu köyler arasında çatışmalar yaşanmıştır.

2002 yılında iktidara gelen AKP Hükümetleri, vahid-i fiyat sisteminin yanı sıra, sanki yeni bir uygulamamış gibi bir de “dikili satış” uygulamasını getirmiştir. Yani, kesim yapılacak alandaki ağaçların hacmi hesaplanmakta, her türlü işi müteahhidin üstlenmesi karşılığında çıkarılacak ürün, ağaçlar ormanda canlı iken satılmaktadır. Bu yöntemle de orman köylülerinin bir takım yasal hakları ellerinden alınmakta, işlendirilme olanakları sınırlandırılmakta, sadece birkaç girişimcinin para kazanabileceği kapitalist bir

dönüşüme olanak sağlanmaktadır. Yeni bir uygulamamış gibi sunulan dikili satış, Osmanlı'nın yarı sömürge durumuna düşürüldüğü yıllarda yabancı devletlerin dayatmasıyla uygulanmış bir sistemdir.

Orman için mücadele kapsamında, **orman kaçakçılığıyla mücadele** de anılmalıdır. Türkiye'de yakın zamanlara kadar orman kaçakçılığı yapan şebekeler ile devlet görevlileri arasında silahlı çatışmalar yaşanmıştır. İzinsiz ve kaçak olarak ormanlardan kesilen ağaçlar kamyonlarla taşınarak kereste, parke, mobilya vb atölyelere satılırdı. Bu “ticareti” engellemek amacıyla devlet orman işletmeler koruma birimleri kurar, ormanlarda devriye gezer ve kaçakçılıkla mücadele ederdi. Adapazarı ve Düzce, orman kaçakçılığında oldukça ün kazanmış illerimizdir. Devlet görevlileri ile kaçakçılar arasında çıkan silahlı çatışmalarda onlarca kamu görevlisi (orman işletme şefi, orman muhafaza memuru, diğer memur ve işçiler) ölmüş ya da yaralanmıştır.

2002 yılında yapılan yerel ara seçimlerde, Kilis ile birlikte en büyük yerleşim yerlerinden biri Kastamonu'nun İnebolu ilçesidir. Dönemin Doğru Yol Partisi'nden Orman Bakanı Hasan Ekinci'nin seçim propagandaları sırasında “bu ormanlar sizin, tabii ki yararlanacaksınız” türü söylemleri nedeniyle büyük bir orman kaçakçılığı furyası yaşanmıştır. İnebolu Cumhuriyet Savcısı tarafından ortaya çıkarılan kaçakçılık, birkaç kaçakçının cezalandırılmasıyla kapanmıştır.

Ormanlar için kimler, niçin, nasıl, kime karşı mücadele ediyor?

Günümüzde Türkiye ormanlarının %99,5'i devlet mülkiyetindedir. Kalanı da **“Özel Orman”** ve **“Hükmi Şahsiyeti Haiz Amme Müesseseleri** (Tüzel kişiliğe sahip kamu kurumları)**Ormanı”**dir. Mülkiyeti ne olursa olsun, bütün orman ekosistemlerinin gözetimi ve denetimi görevi kamu kurum ve kuruluşlarına aittir. Ancak, özellikle 1950'li yıllardan itibaren hem devlet mülkiyeti, hem devlet orman işletmeciliği fiilen özelleştirilmeye başlanmıştır. 1990'lı yıllarda başlayan ve halen devam etmekte olan, orman sayılan alanların özel kişi ve kuruluşlara 49-99 yıllığına tahsisi fiili bir özelleştirmedir. Planlama, ağaçlandırma, orman ürünleri hasadı, altyapı yatırımları gibi en temel ormancılık faaliyetleri de özelleştirilmektedir. Söz konusu sürecin ana karakteri ise –doğal olarak- ormanlarımızın ve ormancılığımızın kamu yararına değil belirli kişi ve kesimlerin çıkarına hizmet edecek bir anlayışla yönetilmesidir. 1980'li yıllardan itibaren orman ekosistemlerinin ormancılık dışı amaçlar

için tahsis edilmesini kolaylaştıran –çoğu Anayasa aykırı-yasal düzenlemeler yapılagelmektedir.

Türkiye’de uygulanmakta olan ormancılık politikaları ve ormancılık uygulamaları; sınıfsal, ekonomik ve politik karakteri nedeniyle bir çatışma alanıdır. Orman ekosistemlerinin bozulmasına ve yok edilmesine, orman varlığımızın azalmasına ya da belirli kesimlerin çıkarı için peşkeş çekilmesine yönelik girişimlerin yanı sıra orman varlığımızı koruyup artırmaya, ormanlardan elde edilen ürün ve hizmetlerin kamu yararı için düzenlenip yönetilmesine yönelik girişimler, sürekli çatışma halindedir. Mücadele daha çok siyasal erk ile siyasal erkin politika ve uygulamalarına karşı çıkıp engellemeye çalışan odaklar arasındadır.

Demokratik kitle / meslek örgütleri

Cumhuriyet’in ilk derneklerinden “Orman Mektebi Alisi Mezunları Cemiyeti” 1924 yılında İstanbul’da kurulmuştur. (Daha sonra Türkiye Ormancılar Cemiyeti / Derneği ‘TOD’ olarak adını değiştirmiştir). 1951 yılında - Bakanlar Kurulu Kararı ile- kamu yararına çalışan dernek statüsüne almıştır.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) 1954 yılında yasayla kurulmuş, Anayasa’nın 135. Maddesinde belirtilen kamu kurumu niteliğinde, tüzel kişiliğe sahip, bir meslek kuruluşudur. Kuruluşunda yer alan 10 Odadan biri de Orman Mühendisleri Odasıdır.

Ayrıca Yeşil Türkiye Ormancılar Derneği, Orman Teknikerleri Derneği, Orman Muhafaza Memurları Derneği, Emekli Ormancılar Derneği gibi meslek örgütleri bulunmaktadır. Ormancılık kamu kuruluşlarında çalışan işçi statüsünde çalışanların örgütlendiği işçi sendikası ve 12 Eylül sonrası kurulan bir çok memur sendikası faaliyet göstermektedir. İlk olarak 1992’de Orkam-Sen (Ormancılık İşkolu kamu Çalışanları Sendikası) kurulmuştur. Çoğu, resmi kurumların yönetiminde etkin olduğu yarı resmi vakıflar bulunmaktadır. Ayrıca mesleki temeli olmayan Türkiye Tabiatını Koruma Derneği (1955), Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği (1989) ile Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Hayatı Koruma Vakfı (1992) ormancılık alanında etkinlik gösteren örgütlenmelerdendir.

Başta TOD ve OMO olmak üzere söz konusu çoğu meslek örgütü, Cumhuriyet sonrası, “orman için mücadele” eden örgütlenmelerdir. Mesleki dayanışmanın yanı sıra ülkemizin ormanlarına ve ormancılığına duyarsız kalmayan, siyasal iktidarların ormanlarımız ve ormancılığımıza dair olumsuz politika ve uygulamalarına karşı çıkan, bu çerçevede oldukça

da etkili olabilen TOD, OMO ve diğer ormancılık meslek örgütleri, bu tür etkinliklerini 1990’lı yıllara kadar sürdürebilmişlerdir. Maalesef, yönetsel anlayış farklılıklarıyla birlikte bir çok ormancılık meslek örgütünün “öncelikleri” değişmiş; ormanlarımız ve ormancılığımız için mücadele görüntüyü kurtarmaya indirgenip, etkisizleşmiştir. İşçi sendikaları ve memur sendikalarının birçoğu ise her siyasal iktidarın güdümüne alabildiği sarı sendikalardır –ki ormancılığımıza dair hayırlı girişimler beklemek abesle iştigal olacaktır.

Meslek örgütlerinin “orman için mücadele” araçları ise sınırlıdır. Kamuoyu oluşturmak (çeşitli yayınlar, konferans - sempozyum ve paneller, basın açıklamaları, basın toplantıları, mitingler vb) ve hukuksal mücadele ilk aklı gelen mücadele yöntemleridir. Hukuksal mücadele bağlamında, özellikle ormanlarımız ve ormancılığımız için olumsuz sonuçlar doğurabilecek yasa, yönetmelik ve tebliğlerin –ya da bazı maddelerinin- ve bazı idari uygulamaların iptal ettirilmesi konusunda yüzlere dava açılmış, bir kısmı da kazanılmıştır.

Ormancılık alanında faaliyet gösteren demokratik kitle / meslek örgütlerinin ormanlarımızın korunup geliştirilmesi, kamu yararına işletilmesi, ormancılığımızın demokratikleştirilmesi bağlamında yaptıkları mücadelelerin kamuoyuna yeterince yansıdığı söylenemez. Genellikle meslek kamuoyunda tartışma yaratan bu mücadeleler bir anlamda kapalı devredir. Ormancılıkla ilgili mevzuat değişikliklerinde, ormancılık uygulamalarında gündeme getirilen olumsuzluklara karşı tavır geliştirilmekte; başta hükümet olmak üzere siyasal partiler ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını etkileyerek olumsuzluklar engellenmeye çalışılmakta, kimi zaman da hukuksal mücadele ile kazanımlar elde edilebilmektedir.²

Ormancılık meslek / kitle örgütlerinin Türkiye kamuoyuna seslerini duyurabildikleri ender girişimlerden biri 2003 yılında oluşturulan **Ormanlarımıza Sahip Çıkalım Birliği** (OSB)dir. 2002 yılında iktidara gelen AKP’nin el attığı ilk alanlardan biri de ormanlarımız ve ormancılığımızdır. 2003 yılında AKP Hükümeti tarafından hazırlanan Anayasa değişikliği tasarısıyla, Anayasa’nın ormanlarımız ve ormancılığımızla ilgili 169. ve 170. Maddeleri değiştirilmek istenmiştir. Kamuoyunda 2B olarak bilinen “orman niteliğini kaybetmiş” yerlerin herkese satılabilmesine olanak sağlamak amacıyla hazırlanan tasarının yasalasmasına engel olmak amacıyla 70’i aşkın meslek örgütü, sendika, kooperatif, vakıf ve derneğin katılımıyla bir “platform” oluşturmuştur. OR-KOOP, TOD, TEMA,

TMMOB-OMO, Kırsal Çevre, KESK-TARIM ORKAM-SEN ve Doğa Derneği'nin yürütücülüğünü üstlendiği OSB basın açıklamaları, çeşitli yayınlar, ilgili her kesimle görüşmeler, milletvekillerine mektuplar vb yoluyla yapılmak istenen değişikliğin Anayasa'ya aykırılığını, yaratacağı olumsuzlukları anlatmaya çalışmış, soruna ilişkin öneriler geliştirmiştir. Sonuçta, dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, tasarıyı veto etmiştir. Referandumla gidebilecek süreci göze almayan Hükümet, tasarıyı rafa kaldırmıştır. Ancak kararlı olan AKP, 2012 yılında, bu kez yasal bir düzenleme ile (6292 sayılı "Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi ve Hazine Adına Orman Sınırları Dışına Çıkarılan Yerlerin Değerlendirilmesi ile Hazineye Ait Tarım Arazilerinin Satışı Hakkında Kanun") amacına ulaşmıştır. Böylece -kamuoyunda hâlâ farkına varılmayan- 2A'nın önü açılmış, "2B mağdurlarına" yeni ödeme kolaylıkları getirilmiştir. Üstelik yalnızca "2B mağdurları" ile yetinilmemiş; Hazine'nin tarım arazilerini satın alacak "hak sahiplerine" daha önce sağlanmış ödeme kolaylıklar artırılmıştır. 6292 sayılı Yasa, sadece AKP'nin marifeti değildir. Gerek TBMM ilgili komisyonlarında gerekse yasanın oylanışında CHP ve MHP'de ellerinden gelen katkıyı sunmuşlardır.

6296 sayılı yasa çıktıktan sonra, ülkemiz çok ilginç bir "orman için" mücadeleye sahne olmuştur. Artık satışa hazır hâle getirilen 2B alanlarının "hak sahipleri", belirlenmiş bedellerin yüksekliğinden yakınarak gösteri ve yürüyüşler yapmışlardır. Halkımızın taleplerine her zaman duyarlı olan (!) Hükümet de ilgili yasayı birkaç kez daha değiştirerek gerekli kolaylıkları sağlamıştır.³

Sivil toplum kuruluşları

Son yıllarda "çevreciliğin" neredeyse moda olmasıyla koşturarak, adında "çevre", "doğa", "yeşil" bulunan, ve kendilerini STK (Sivil Toplum Kuruluşu) diye nitelendiren yerel, bölgesel ya da ulusal düzeyde bir çok dernek, vakıf, kooperatif kuruldu. Öte yandan STK'lar sayesinde "çevre sorunları" ile uğraşarak para kazanmanın da mümkün olduğunu gördük. Bugün yabancı kaynaklı fonlardan yararlanarak projecilik yapan pek çok STK, yeri geldiğinde ihale ile devletten iş almakta; planlama ve uygulama projeleri yürütmektedir. Sanırım STK denilirken Gramsci'nin "sivil toplum"unu değil "hükümet dışı kuruluşları" anlamamız gerekiyor. Peki, devlet ile ihale bağlamında ilişki kurduğunda ne denli politik tavır takınılabiliyor, ne denli "hükümet dışı" kalınabilir? Kuşkusuz, son derce "temiz", samimi çevre duyarlılığına sahip, konularında uzman insanların da profesyonel olarak "çalıştığı", çevre ve doğa konusunda

teknik işlerin bir şekilde kotarılabildiği bu tür örgütlenmelerle çevre ve doğa mücadelesi verilebilir mi? Bu tür temel çelişkilere karşın, yine de, doğa-çevre-orman vb için tavır koyabilen, bir şeyler yapmak için çabalayan STK'larımıza da saygı duymamız gerekiyor. OSB bileşenleri arasında birçok STK'nın da yer aldığını belirtelim.

Muhafif siyasal partiler "orman için mücadele" ediyor mu?

Bir bütün olarak "çevre sorunları" ve elbette ormancılık sorunları temel olarak ekonomik ve politik karakterlidir. Bu nedenle başta siyasal partiler olmak üzere bütün siyasal oluşumların ilgi alanında bulunması gerekir. Peki böyle midir? 22 Temmuz 2007 Genel Seçimleri sürecinde BİRLİKTE YÜRÜYÜŞ oluşumu seçime katılacak bütün siyasal partilerin programlarını ve seçim bildirelerini incelemiş ve ilginç sonuçlarla karşılaşmıştır. Dönemin iktidar partisi AKP ormanlarımıza ve ormancılığımıza dair en kapsamlı programa sahip partidir. Ancak ormancılık alanında gerçekleri çarpıtıp, kamuoyunu yanıltmayı amaçlamış, ormanlarımızın ve ormancılığımızın yıkımına neden olacak vaatlerde bulunmuştur. Dönemin ana muhalefet partisi CHP'nin durumu içler acısıdır. İşte birkaç CHP vaadi: "belirli ormanların korunması ve işletilmesini, ilgili yörelerin orman köylüsünün ve kooperatiflerinin sorumluluğuna vereceğiz", "orman vasfını yitirmiş olan toprakları, orada oturmakta olan çiftçinin kullanımına açacağız, tekrar tarımın hizmetine sokulmasını sağlayacağız", "kestane, fıstık çamı ve incir (!!!) ağaçlarının bulunduğu arazilerin mülkiyet sorununu çiftçi lehine çözümleneceğiz"... Diğer bütün partilerde birer ikişer cümleyle geçiştirilen vaatler de göz önüne alındığında, bütün siyasal partilerin ormanlarımızın ve ormancılığımızın içinde bulunduğu temel sorunların ayırında olmadığı; orman ve "orman köylüsü" popülizmi yaptıkları ortaya konmuştur. BBP, DTP, EP, GP ve TKP seçim bildirelerinde ormancılığa ilişkin herhangi bir saptama, değerlendirme ve öneride bulunmamışlardır. Başta sosyaldemokrat, sol-sosyalist-komünist parti ve siyasal oluşumların çevre ve orman için yapılan mücadelelerde ön saflarda yer aldığını teslim ederek, ülke alanının %27'sine dair bütünlüklü bir politika üretmediklerini gözlemliyoruz.

Halk, "orman için mücadele"nin neresinde?

Günümüzde, dünyada ve Türkiye'de orman korumacı mücadelelerin hemen hepsi, orman ekosisteminin bulunduğu alanların başka amaçlarla kullanılıp yok edilmesini ya da tahrip edilmesini önlemeye yöneliktir. Böyle bir girişimin etki alanında, doğrudan ya da dolaylı olarak orman ekosistemleri de yer alıyorsa "orman için" de bir mücadele söz konusu olabiliyor. Ki çoğu zaman kapsam alanında başka

ekosistemler (sulak alan, kıyı, kumul, bozkır, alpin zon, göl, akarsu vb) ile tarım alanları, yerleşim alanları ve tarihsel öneme sahip alanlar da yer alabiliyor.

Ulaşım (karayolu, demiryolu, liman, hava limanı), **madencilik** (taş ve mermer ocaklarından altın, bakır, kömür ve bir çok tür maden işletmeciliğine kadar), **enerji** (barajlar, HES'ler, RES'ler, enerji nakil hatları, termik santraller, nükleer enerji santralleri) **turizm** (turizm alanları, otel, golf alanı vb yatırımlar), **eğitim-öğretim** (okullar, sportif tesisler vb), **tarım** (zeytin, çay, fındık, turuncgiller ve her türlü meyve bahçeleri, hububat üretimi vb) ve çarpık **kentleşme** gibi, salt ekonomik kaygılarla yapılan plansız yatırımlar bütün doğal ekosistemleri -ve elbette orman ekosistemlerini de- tehdit ediyor, tahrip ediyor, yok ediyor. Siyasi iktidar ve sermaye için hepsi birer yatırımdır: En kısa zamanda, en kolay ve en az maliyet / en çok kârla yatırımları hayata geçirmek dışında bir kaygıları yoktur. Orman ekosistemleri ise onlar için sadece ranttır. Bugün ülkemizde, üzerinde yapılmış / yapılacak HES projesi bulunmayan akarsuyumuz; maden arama izni verilmemiş toprağımız kalmadı. Yarın hangi otoyolun nereden geçireceğini, hangi fabrikanın / enerji santralının nereye kurulacağını da bilmiyoruz.

Yağmalanan, yıkılan, yok edilen doğamız o kadar yakınımızda ki, deyim yerindeyse, toplum/halk, "burnunun dibinde başına geldiğinde" karşı çıkıyor doğanın talan edilmesine. Çünkü kendisine ait olan bir şeyin elinden alındığını ya da çalındığını duyumsuyor, görüyor. Bu da gayet doğal, olağan bir durum. Her hangi bir saldırı olmadan savunma da olmaz. İşte bu nedenle doğa, çevre ve orman için mücadele hep bir savunma mücadelesidir. Yine bu nedenle de itirazcıdır; tümü de "...e HAYIR" belgisinde somutlaşıp yoğunlaşır. Çok bilinenlerden örnek vermek gerekirse "3. Köprü'ye hayır!", "3. Havalimanına hayır!", "Altın madenine hayır!", "HES'lere hayır!", "Yeşil Yol'a Hayır!". Ve ardından elbette bu tür yatırımları doğrudan zarar vereceği ya da yok edeceği -ormanların da içinde bulunduğu- doğal varlık ve süreçlerimize sahip çıkmak geliyor: "Kuzey ormanlarının yok edilmesine hayır", "Cerattepe/Artvin ormanlarının yok edilmesine hayır" gibi...

Artvin- Cerattepe mücadelesi, halkın taraf olduğu çevre mücadelesine dair pek çok özelliği billurlaştırmış bir mücadeledir.

Yeşil Artvin Derneği ve Artvin halkı, 25 yılı aşkın bir süredir mücadele ediyor, yaşam alanlarını ve yaşam haklarını savunuyor. Bu mücadele ülkemizde doğa için, orman için verilen mücadelenin bütün karakteristik özelliklerini uç noktalarda yansıtıyor. Artvin çevresinde "maden keşfeden" yerli yabancı şirketlere hem fiili direniş, hem de hukuksal mücadele

vererek geçit vermeyen Artvin halkının karşısında bu kez devletin hiç bir desteğini esirgemediği Cengiz İnşaat var. Çevre illerden toplanan kolluk kuvvetleriyle Artvin halkına yapılan gazlı-coplu müdahale hafızalarımızdan silinmeyecek. Hükümet / devlet şirkete öylesine açık bir destek sunuyor ki; mahkeme hâkimlerini değiştirmeler, Rize'de görülmekte olan dava sonucunun açıklanacağı günlerde Artvin'de ekstra OHAL ilan etmeler...

Cengiz Holding AKP'yi iktidara taşıyan, AKP iktidarıyla palazlanan, yeşil sermayenin güzel bir örneğidir. Sanayi kuruluşlarının neredeyse tümü özelleştirilen devlet, dolayısıyla sanayi üretimini ve altyapı yatırımlarını özel sektör marifetiyle gerçekleştirmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarından beri kısa yoldan Türkiye'de zengin olmanın yolu devlete iş yapmaktır. AKP finansörü şirketlerinin ikinci "çok kazanma" alanı, kamuya ait olması gereken kaynakları (madenler, ormanlar, su kaynakları vb) işletmek, bu kaynakların tahsisinde öncelikli olmaktadır. Evet, böyle "işler" iktidara yakın olmadan başarılmaz. Türkiye gibi demokratik gelenekleri oturmamış, hukukun üstünlüğü lafta kalmış ülkelerde siyasi iktidar isterse önünüzü açar, isterse canınıza ot tıkar. Fethullahçı yapısıyla bilinen Koza / İpek Madencilik, çok güzel bir örnektir. AKP'nin "paralel" dediği yapıyla sarmaş dolaş olduğu, beraberce iş pişirdikleri dönemde Koza / İpek Madencilik'in yıldızı parlamıştır. Öküz ölüp ortaklık bozulunca, birden bire Koza Madencilik doğayı tahrip eden, yasalara ve hukuka uymayan, alavere dalavere işler çeviren bir şirket oluvermiştir.

İktidar ve sermaye, özellikle yandaş sermaye arasındaki ilişki biçimi yeni bir şey değil, hele hele AKP'ye özgü bir şey hiç değil. AKP'ye özgü olan, yandaş sermayenin çıkarları için her şeyi ölçsüz yapabilmesidir. Ölçsüzlük, şirketi kayırma adına Cumhurbaşkanı RTE, dönemin Başbakanı Davutoğlu ve gedikli Orman ve Su İşleri Bakanı Veysel Eroğlu tarafından yapılan açıklamalarda had safhadadır. Davutoğlu, Başbakan değil de şirket sözcüsü gibi savunmalara girişmiş "madenin galeri yöntemiyle, kapalı olarak madenin son teknolojiyle çıkarılacağını", "maden işleme tesislerinin madenin çıkarılacağı yerde yapılmayacağını, ham madenin kamyonlarla Murgul Bakır İşletmeleri'ne taşınacağını, üstelik yola kadar (hangi yola kadar?) teleferik sistemiyle indirileceğini" ileri sürerek, "çevreye zarar verilmeyeceğini" söyleyebilmiştir.

İncilerin incisi denilebilecek açıklama, ormanları korumakla yükümlü "bakan"dan gelmiştir: **"Ağaçlar ilelebet yaşamıyor. Belli bir yaşa geliyor, onları çürümeden keserek ekonomiye kazandırıyoruz."** Yani demek istiyor ki, "belli bir yaşa geldiklerinde zaten

kesecektik". E o zaman bütün ormanları şimdiden kesin Sayın Bakan, nasıl olsa belli bir yaşa geldiklerinde kesilecekler!

İstanbul'da inşaatları sürmekte olan 3. Havalimanı ile faaliyete giren 3. Köprü'nün büyük bölümü orman ekosistemiyle kaplı araziler üzerine yapılmaktadır. Başta orman ekosistemleri olmak üzere kıyı ekosistemleri, kumul ekosistemleri, sulak alan ekosistemleri, tarım arazileri yok edilmiştir. İnşa edilen devasa yapılar kuşların göç yolları üzerindedir. 3. Köprü ve 3. Havalimanı, İstanbul'da mikro iklim değişikliği yaratacak boyuttadır. Yaban domuzlarının Boğaz'ı yüzerek aşmaya çalışmaları, kente inmeleri İstanbul çevresinde yabanıl yaşam alanı kalmadığının bir göstergesidir. Ve İstanbullular da birçok demokratik kitle örgütü, yerel örgütlenmeler ve bunların oluşturduğu platformlarla (Kuzey Ormanları Savınması gibi) mücadelede yol ve yöntemleri geliştirdiler.

Türkiye'den birkaç örnek

Ülkemizde yakın geçmişte yaşanmış ve hâlâ yaşanmakta olan yüzlerce çevre / doğa / orman için mücadeleden söz edebiliriz. Çoğu başarısızlıkla sonuçlanmış olsa da her bir mücadele elbette toplumsal hafızada yer etmekte, toplumsal mücadele geleneği oluşturulmasına bir taş daha koymaktadır. Bu noktada, bu satırların yazarının da KIRSAL ÇEVRE aracılığıyla destek vermeye çalıştığı, "başarıya ulaşmış" üç yerel direniş örneğini irdeleyelim.

Yuvarlakçay, kısa bir yolculuktan sonra, sıgla (günlük) ağaçlarıyla çevrili Köyceğiz Gölü'ne dökülen küçük bir akarsu. HES belası Köyceğiz sınırlarında kalan Yuvarlakçay'a da musallat oluyor. Akfen şirketi tarafından gerekli izinler alınıyor. Ancak Yuvarlakçay'ın sularını içme ve sulama suyu olarak kullanan 1 belde (Beyobası) ve 6 köyün halkı birlik olup, HES'e karşı mücadele ediyorlar, eylemler yapıyorlar. Bu arada hukuki mücadele de başlatılıyor; dava açılıyor. Bu süreçte, bir gece, Orman İşletme Müdürlüğü HES güzergahındaki ağaçları tıraşlıyor. Kesilen ağaçlar arasında 2003 yılında "anıt ağaç" olarak tescil edilmiş (10) on çınar ağacı da var. Kalan 20 adet anıt ağacı ise köylüler kestirtmiyor. Hukuki süreç devam ederken, Köyceğiz Orman İşletmesi'nin bu el çabukluğu elbette ki orman idaresiyle halkla karşı karşıya getiriyor. Çünkü onların gözünde devlet, HES'ci firmanın taşeronu gibi tavır alıyor. Haksızlar mı? Bir yandan hukuksal süreç takip edilirken, bir yandan kitlesel yürüyüşler düzenleniyor. Ve dava sonucunda önce yürütmeyi durdurma kararı alınıyor, daha sonra HES izni iptal ediliyor.

Ankara-Çankırı şehirlerarası karayolundan geçmişseniz, Çandır Köyü'nün yakınından da geçmişsinizdir. Kalecik yakınlarında Baykuş Boğazı'ndan indikten sonra, Çankırı'ya kadar orman, hatta -köy

ıçleri ve dere kenarları hariç- neredeyse ağaç göremezsiniz. 1986 yılında bir protokol çerçevesinde Çandır Köyü'nde OGM tarafından bir ağaçlandırma yapılmış. Sedir, karaçam ve çeşitli badem türleriyle yapılan ağaçlandırma, eklemelerle devam etmiş. Başarı oranı yüksek olmasa da bozkırın ortasında ada gibi bir yeşil alan oluşmuş. Ve bir gün, yakın çevrede taş ocağı tesisleri bulunan bir firma (Bayburtlular) taş ocağı işletmeciliği için bu alana da talip olmuş. Gerekli izinleri almış, tesisini kurmuş, üretime başlamış. Bu arada köylüler, işletmeye karşı çıkmışlar; çünkü tozu dumanı, gümbürtüsü bir yandan, içme suyu kaynaklarının zarar görmesi bir yandan, ağaçlandırma için "he" dedikleri alanın ellerinden gitmesi bir yandan; haklı olarak muzdaripler. Yürüyüşler yapmışlar, dava açmışlar, Mahkeme kararıyla taş ocağı kapatılmış. Ancak firma yeniden başvuru yapmış, yeniden işletmeye devam etmiş... Durum böyle iken, orman idaresi bu işletmeye nasıl "uygundur" demiş? İlk izin nasıl verilmişse bir bakalım. Bir komisyon kurulmuş, alanda inceleme yapılmış ve bir rapor hazırlanmış. 1996 da yapılan orman amenajman planında "boş" olarak görünen alan için, her ne kadar karaçam ve sedir fidanlarına rastlansa da alan "bozuk meşe baltalığı"dır, denmiş. Yani, yaklaşık 20 yıl önce tesis edilen bir ağaçlandırma alanı görülememiş (!). 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 18. Maddesinde bu tür işletmelere " (...) **Yangın görmüş ormanlarla, gençleştirmeye ayrılmış veya ağaçlandırılan sahalarda ve baraj havzalarında birinci fıkradaki faaliyetlere hiçbir surette izin verilemez.**" denilmektedir. Bu durumda komisyon üyesi orman mühendisleri ya düzgün bir inceleme yapmamışlar, ya da izin verilmesine engel olacak bir durumu hasıralı etmişlerdir. Çandır köyü sakinleri taş ocağına karşı gösterilere devam ettiler. Ve sonunda mahkeme kararıyla taş ocağı kapatıldı. Davalar süresince üretime devam eden şirket, ardında büyük bir çukur bıraktı.

Bolu-Mudurnu-Yeniceşeyhler Köyü yakınlarında bir şirket taş ocağı ruhsatı alıyor ve işletmeye başlıyor. Köylüler yüzde yüzden fazla eğimli arazide 100 yaşını aşkın ağaçlarla kaplı ormana sahip çıkmak; içme suyu kaynağına ve güzergahına zarar veren, gürültü ve hava kirliliği yaratan, hayvancılık ve tarım etkinlikleri için yollarını kapatan taş ocağına karşı çıkıyorlar. Eylemler gerçekleştiriyorlar. Yanı sıra hukuksal mücadele yapıyorlar, dava açıyorlar. Bu arada taş ocağı şirketi, ocaktan çıkan pasanın (artık-gereksiz malzeme) aynı alanda depolanması için Orman İşletmesinden izin istiyor. **Orman Kanunu'nun 17 ve 18 inci Maddelerinin Uygulama Yönetmeliği (Md.32) "Kamu Yararı ve Zaruret**

Halinin Tespiti" başlığını taşıyor. İlgili orman işletme müdürlüğüne izin talebini incelemek üzere bir komisyon kuruluyor. Taş ocağı ve pasa döküm alanı izni için hazırlanan Zorunluluk Tesbiti Tutanağı'nda, aynen **"izin talep edilen yerde kesintisiz ormanlık alan mevcut olduğundan ve bu alan ruhsat alanını kapsadığından bu alanın kullanılması zorunludur"** ifadesi yer alıyor. Böyle bir ifadenin altında "orman mühendisi" ünvanının kullanılması tirajik bir durumdur; meslek etiği açısından vahim bir örnektir. Acaba hangi durumda zorunluluk yoktur? Oysa, pasa dökülecek orman dışında çok daha uygun yerler kesinlikle bulunabilir. Tabii ki böyle bir yer, şirketin maliyet hesabını kabartacaktır. Yeniceşeyhler köyü sakinleri fiili mücadelelerini kararlılıkla sürdürdüler. Yürüyüşler yaptılar, barikatlar kurdular, kamyonların yolunu kestiler, jandarma ile didiştiler. Başta orman idaresi olmak üzere kamu kurumlarından iznin iptal ettirmek için girişimlerde bulundular. Orman Genel Müdürlüğü'nün taş ocağı iznine verdiği onayı geri çekmesi üzerine de taş ocağı ruhsatı iptal edildi.

Halk direnişlerine ilişkin birkaç tespit

Başarıya ulaşmış bu üç mücadelenin ortak noktalarını şöyle özetleyebiliriz.

- Mücadelelere önderlik edenler yerelde yaşayan insanlardır ve özellikle siyasi görüşü ne olursa olsun "herkesin" mücadeleye katılımını sağlamak amacıyla siyasi bir dil kullanmaktan kaçınmışlardır.

- Başta orman idaresi olmak üzere ilgili kamu kurumları, gerek işletme izin ve ruhsatlarının verilmesinde, gerekse şirket faaliyetlerinin yürütülmesi sırasında; yatırımı olanaklı kılmak, önünü açmak ve çıkan sorunları (!) çözmek gibi işlevler görmektedir. Üstelik "mevzuatı uygulamak; yasa ve yönetmeliklere uymak" adına yapılan iş ve işlemlerin çoğu mevzuata aykırıdır. Mevzuata uydurulmuş iş ve işlemler ise hızla hayata geçirilmekte, çoğu zaman sürmekte olan hukuksal davaların sonuçları beklenmemekte ve bir oldu-bitti ile sonuçlanan yıkımlara neden olunmaktadır.

- Yatırım sahibi kişi, şirket ve kuruluşlar doğrudan zikredilerek hedef alınmaktadır. Bu konuda hiçbir çekince gösterilmemektedir. "... Şirketi Defol" gibi sloganlarla da ifade edilen şirket tepkisi, şirket çalışanlarına da gösterilmektedir.

- Yaşam haklarını savunmak zorunda kalan ve mücadele eden halk, yaşanan olumsuzluklardan –genel olarak- siyasal iktidarı sorumlu tutmamaktadır. Şirkete gösterilen tepki siyasal iktidara, hükümete ya da devlete karşı gösterilmemektedir. Genel olarak "şirket devlete, hükümete ve yasalara rağmen doğayı ve yaşam ortamlarını yok edecek" gibi bir algıdan söz edilebilir. Kısacası siyasallaşmış bir tepki yoktur.

Bu da;

- Otoriteye saygı ve boyun eğme, devleti kutsama güdüsü

- Örgütlenme geleneğinin zayıflığı

- Mücadeleye her siyasi görüşten –ve özellikle siyasi iktidar partisi yandaşı- insanın katılımını sağlama amacı

- Siyasi iradenin ya da kamu kurumlarının olaya müdahil olarak sorunu halktan yana çözmeye beklentisi ile açıklanabilir.

- Mücadele ve siyaset arasındaki ilişki –ister mücadele kazanılmış olsun, ister kaybedilmiş- sonuca da aynen yansımaktadır. Son derece sert mücadeleler sonrasında dahi, mücadeleye katılanların siyasal tercihleri kolay kolay değişmemektedir. HES'leriyle, Karadeniz Sahil Yolu'yla, Yeşil Yol'uyla önemli mücadeleler verilen Doğu Karadeniz gibi...

- ÇED ve bilirkişi raporları, yatırımları mazur göstermek amacıyla hazırlanmaktadır. Çevreyi, doğayı tahrip edecek olası sonuçlara kısmen değinilip, işletmenin gerekli önlemleri alması halinde ihmal edilebilir düzeye indirgenebileceğine bağlanmaktadır. Yatırımlara ilişkin, uzmanlarca hazırlandığı öne sürülen raporların doğal ortam, toprak özellikleri, arazi kullanımını, orman alanları, flora-fauna çeşitliliği gibi bölümleri son derece yüzeyseldir; eksik ve yanlış bilgiler içermektedir.

Sıkça değiştirilen ÇED mevzuatı, madencilik, ulaşım, iletişim, imar, enerji gibi sektörlerde yapılacak yatırımların doğaya, çevreye ve topluma verebileceği olumsuz etkileri tespit etmek amacını taşıyor görünse de, özellikle pratikte sözkonusu zararları makul gösterme aracına dönüşmüştür. Yatırımı yapanlarca finanse edilen ÇED firmalarının böylesi bir işleyişe dönüşmesi kaçınılmazdır. Ancak ÇED raporu hazırlanmasında görev alan farklı disiplinlerden uzmanların, gerçek dışı veriler üretmeleri etik bir sorun değil midir?

Sorun çiçeği, ağacı, ormanı sevip sevmemek değil

Bir kapitalist ya da burjuva doğayı, ormanı, ağacı, çiçeği böceği gerçekten de sevebilir. Mesela villasının bulunduğu yerin ya da manzarasının orman olmasını tercih eder; villasının bahçesini yeşillendirir. Ama bu ağaç ve orman sevgisi, onu doğaya kastetmekten asla ve asla alıkoymaz. Bu, eşyanın tabiatına aykırı olur. Çünkü kapitalist sermaye birikimi yapmak zorundadır ve en kolay şekilde, en az maliyet ve en fazla kârla parasına para katmak ister. Kapitalist, insanı-işçiyi-emeği sömürürken, doğayı sömürmekten kendini nasıl alıkoymabilir? "Kapitalizm, gölgesini satamadığı ağacı satar" der, Marx. Evet" der kapitalist ve

onun ağına düşmüş fukara “ormanlar yok ediliyor ama ilerlemek için, gelişmek için, kalkınmak için, yurttaşlara hizmet üretmek için, işsizlere istihdam yaratmak için... Ne yani, daha hızlı ulaşım olmasın mı; enerji ihtiyacımızı karşılamak için dışa bağımlı mı olalım; turizm gelirlerimizi arttırmayacak mıyız?... Ömründe uçağa binmemiş –ve bundan sonra da binmesi mümkün görünmeyen- vatandaş 3. Hava limanını canı gönülden alkışlar, siyasi yaklaşımı destekler. 2013 yılında ODTÜ ormanlarından geçirilen yol için bir arkadaşım şöyle demişti: “Bu yola neden karşı çıkıyorsunuz ki; her yerde orman kurulabilir ama her yerden yol geçirilemez”.

Son söz yerine...

Son yıllarda ormanlarımız üzerine olan baskı nite-lik değiştirdi. Kabaca 1980'lere kadar daha çok tarla açma, hayvan otlatma amacıyla tahrip ya da yok ediliyordu. Köyden kente göç olgusu bu süreci tersine çevirdi. Şimdilerde ormanlarımız kâr hırsıyla her yere saldıran sermayenin tehdidi altında. Üstelik devlet/ iktidar gücünü de arkasına, yanına, önüne alarak. Bu nedenle, bir zamanlar “ormanları halktan koruyan devlet” olgusunun yerini “ormanları devletten koruyan halk” olgusu aldı.

Öte yandan “çevreci” duyarlılığın ilgi alanına henüz **ormancılığımız** girmedi, giremedi. Gözümüze sokulurcasına gerçekleşen orman kıyımlarına karşı mücadele ediyoruz da, acaba orman ekosistemlerinde neler olup bitiyor? Yani ormanlarımız niceliksel olarak değişirken, niteliksel olarak nasıl değişiyor? “Ekonomi için” daha çok odun üretme anlayışının, “gelir getirici ormanlar” dedikleri uygulamaların orman ekosistemlerinde ne denli tahriplere yol açtığını henüz tartışıyoruz.

Özellikle 90'lı yıllarda artan “çevreci” duyarlılığın gündeminde onlarca ilgi alanı ve sorun bulunuyor: Ağaçların kesilmesi, ormanların yağmalanması, suyun metalaştırılması / ticarileştirilmesi, tarım ve hayvancılıkta yaşanan olumsuzluklar, HES'ler, RES'ler, termik santraller, nükleer enerji santralleri, her türlü kirlilik, köyden kente göç, kırsal kalkınma, kentsel dönüşüm, korunan (korunmayan-korunamayan) alanlar, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan farklı ekosistemler.

Bütün sorun başlıklarının nedeni, birleştiği ortak nokta, ülkemizde vahşi kapitalizmin hüküm sürdüğüdür. Sermayenin saldırılarına karşı temel karşı duruş felsefesi ise gerçek anlamda “kamu yararı”nı ve doğayı savunmaktır. Bilimsel dayanaktan, toplumsal duyarlılıktan yoksun tepkiler ise kapalı devre hareketlilikler yaratmakta, küçük patlamalarla sönümlenmektedir.

Kuşkusuz bu tür patlamalar son derece önemlidir ancak yeterli görülemez. Doğal varlıklarımızı ve ormancılığımızı ilgilendiren mevzuatın sermaye lehine değiştirildiği, hukuka da güvenin kalmadığı bir ortamda, halk direnişleri neredeyse tek mücadele alanı olarak kalmıştır. Sorun, bu mücadeleleri ortak bir bilinçle büyük bir güce dönüştürmektedir.

Dipnotlar

1. Ayrıntılı bilgi için: <https://salihustablog.wordpress.com/2016/02/21/akpnin-orman-yalanlari-1-bilmem-kac-milyar-fidan/> ve <https://salihustablog.wordpress.com/2016/02/24/akpnin-orman-yalanlari-2-kesilecek-her-agaca-karsilik-bilmem-kac-agac-dikmek/>.
2. Son yıllarda yapılan düzenlemeler ile küçük derneklerin hukuksal mücadele yolları neredeyse kapatılmıştır. Örneğin, halen devam etmekte olan Antakya- Habibineccar Tabiatı Koruma Alanı'na Antakya Belediyesi'nce kent ormanı kurulmasına karşı KIRSAL ÇEVRE tarafından açılan davada, bilirkişi masrafı 10 bin TL'dir. Artvin Cerrattepe davası için 20 bin TL bilirkişi ücreti tespit edilmiştir. Davaların kaybedilmesi halinde bir çok demokratik kitle örgütünün büyük maddi sıkıntılara gireceği bir gerçektir. Kaldı ki adil bir Yargı'ya da güven de kalmamıştır.
3. İlk gündeme getirildiğinde 2B arazilerinin satışının 25 milyar ABD Doları gelir getireceği söylenmiş (daha sonra 15-20 milyar TL olarak revize edilmiş) iken 30 Ocak 2015 itibarıyla 514 bin 383 hak sahibine (!!!) 388 bin 663 adet taşınmaz satılmıştır. Söz konusu satış değerinin 7 milyar TL olduğu açıklanmıştır. Elbette ki burada satılan ülkemizin geleceğidir ve paradan çok daha önemli değerlerimiz satılmıştır.

Kaynaklar

- Childe, G.** (1974) *Tarihte Neler Oldu, Çevirenler. Mete Tuncay-Alaeddin Şenel, İstanbul.*
- Çağlar, Y.** (1979) *Türkiye'de Ormancılık Politikası (Dün), Ankara.*
- Çağlar, Y.** (1979) *Türkiye'de Orman İşçiliği ve Sorunları, Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları: 230.*
- Çağlar, Y.** (2016) *Ormanların gümbürtüsü, İstanbul:Yeni İnsan Yayınevi.*
- Çepel, N.** (1978) *Orman Ekolojisi, İstanbul.*
- Engels, F.** (1978) *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni, Çeviren: Kenan Somer, Yedinci Baskı, Ankara:Sol Yayınları.*
- Kırsal Çevre** (2005) *Sözlü Ormancılık Tarihi (Başlangıç), Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği, Yayın No:12, Ankara.*
- Marx, K.** (1978) *Kapital – Kapitalist Üretim Eleştirel Bir Tarihi, Çeviren: Alaattin Bilgi, Sol Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul.*
- Osmanlı Köylüsü** ‘Ormanı Tahrip Edecek’ Diye Tren Yolu Yapılmamış başlıklı 9 Nisan 2014 tarihli haber. Erişim Tarihi 20 Nisan 2017, <https://www.haberler.com/osmanli-koylusu-ormani-tahrip-edecek-diye-tren-5888116-haberi/>.
- OGM Orman Varlığımız** (2006) Ankara.: TC Çevre ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü.
- Özdönmez, M ve İstanbullu, T.** (1981) *Ormancılık Politikası Ders Notları, İstanbul.*
- Siyasal Partilerin Ormanlarımıza ve Ormancılığımıza Yaklaşımları, Ormancılığımızın Demokratikleştirilmesi İçin Birlikte Yürüyüş, 2007.**
- Türkiye Ormancılar Derneği TOD** (1987) *Cumhuriyet Dönemi ormancılığımızda 3116 Sayılı orman Yasası ve Sonrası, Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği Yayınları, No 10.*
- Yerasimos, S.** (1987) *Az gelişmişlik Sürecinde Türkiye, Çeviren: Babür Kuzu, İstanbul.*